

MATERIAŁY ZACHODNIOPOMORSKIE



Nowa Seria

tom XI
2014

zeszyt 1
Archeologia



ROCZNIK NAUKOWY MUZEUM NARODOWEGO W SZCZECINIE
Szczecin 2015

Redaktor
Anna B. Kowalska

Sekretarz redakcji
Bartłomiej Rogalski

Członkowie redakcji
Krzysztof Kowalski, Dorota Kozłowska, Rafał Makala

Rada Naukowa
dr hab. prof. UJ Wojciech Blajer, prof. dr hab. Aleksander Bursche,
prof. dr hab. Wojciech Dzeduszycki, prof. dr Hauke Jöns,
dr hab. prof. UW Joanna Kalaga, dr hab. prof. UG Henryk Machajewski,
dr Dmitrij Osipov, dr hab. prof. UW Tomasz Płonka

Recenzenci
dr Justyna Baron, dr Eugeniusz Cnotliwy, dr hab. Andrzej Janowski,
dr hab. prof. PAN Michał Kara, dr hab. prof. UAM Andrzej Michałowski

Tłumaczenie
Tomasz Borkowski, Michał Adamczyk

Proofreading
Agnes Kerrigan

Redakcja wydawnicza
Barbara Maria Kownacka, Marcelina Lechicka-Dziel

Projekt okładki
Waldemar Wojciechowski

Skład i druk
XPRESS Sp. z o.o.

Adres redakcji
Muzeum Narodowe w Szczecinie
70-561 Szczecin, ul. Staromłyńska 27
tel.: 797 705 229, e-mail: mzp@muzeum.szczecin.pl
www.mzp.muzeum.szczecin.pl

Nakład 250 egz.

© Muzeum Narodowe w Szczecinie & Authors



ISSN 0076-5236

Szczecin 2015

SPIS TREŚCI

STUDIA I MATERIAŁY

Marta Chmiel-Chrzanowska, Michał Adamczyk O śmierci bez przesady. Próba zastosowania podejścia technologicznego w archeologicznych badaniach nad śmiercią	7
On death with no exaggeration. A technological approach to the study of death. Summary	31

Justyna Żychlińska Transformacja ciała ludzkiego jako wyraz świadomości i istnienia duchowości w kulturze łużyckiej	33
The transformation of the human body as an expression of the existence of consciousness and spirituality in the Lusatian Culture. Summary	44

Kinga Zamelska-Monczak Wczesnośredniowieczne grzebienie z Santoka	45
Early medieval combs from Santok. Summary	91

Eugeniusz Cnotliwy W sprawie budownictwa we wczesnośredniowiecznym Wolinie	93
Construction in early medieval Wolin. Summary	106

Antoni Porzeziński „Importowane” naczynia typu Tornow i Gross Raden na stanowiskach 2 i 2a w Cedyni, woj. zachodniopomorskie	107
“Imported” vessels of the Tornow and Gross Raden type on sites 2 and 2a in Cedynia, West Pomeranian Voivodeship. Summary	121

Kamil Kajkowski, Piotr N. Kotowicz Zapomniany wczesnośredniowieczny pochówek łodziowy ze Szczecina	123
A forgotten early medieval boat burial from Szczecin. Summary	136

ODKRYCIA

Bartłomiej Rogalski Weryfikacyjno-rozpoznawcze badania sondażowe cmentarzyska ze starszego i młodszego okresu przedrzymskiego w m. Modrzewo, gm. Suchań, pow. stargardzki, stanowisko 6 (AZP 33-13/33) Verification and reconnaissance test excavations on a burial ground from the older and younger pre-Roman period in Modrzewo, Suchań commune, Stargard district, site 6 (AZP 33-13/33)	137
---	-----

Bartłomiej Rogalski Archeologiczne badania sondażowe na cmentarzysku z okresu wpływów rzymskich w Starych Łysogórkach, gm. Mieszkowice, pow. gryfiński, stanowisko 5 (AZP 43-03/7) Archaeological test excavations on the burial ground from the Roman period in Stare Łysogórki, Mieszkowice commune, Gryfino district, site 5 (AZP 43-03/7)	145
--	-----

Aleksander Bursche, Bartłomiej Rogalski Badania wykopaliskowe w Suchaniu, pow. stargardzki, stanowisko 18 (AZP 33-13/32) w latach 2013–2014 Excavations in Suchań, Suchań commune, Stargard district, site 18 in 2013–2014	151
Andrzej Kuczkowski, Dorota Malarczyk Znalezisko wczesnoabbasydzkiego dirhama w Trzebiatowie, pow. gryficki Find of an early Abbasid dirham from Trzebiatów, Gryfice district	161
Andrzej Kuczkowski Naczynie z wczesnośredniowiecznego depozytu srebrnego (?) z okolic Darłowa, pow. sławieński A vessel from an early medieval silver hoard (?) from the area of Darłowo, Sławno district	165
Martina Karle, Anna B. Kowalska, Sebastian Messal Badania nieinwazyjne przeprowadzone w 2014 roku w pobliżu grodów w Bardach i Świelubiu, pow. kołobrzeski Non-invasive research conducted in 2014 in the area of strongholds in Bardy and Świelubie, Kołobrzeg district	169
Magdalena Szymczyk Średniowieczna szachownica na portalu kolegiaty św. Jana Chrzciciela w Myśliborzu, pow. myśliborski Medieval chequered pattern on the portal of the Collegiate Church of St John the Baptist in Myślibórz, Myślibórz district	175
Andrzej Kuczkowski Średniowieczny topór żelazny z okolic Świdwina, pow. świdwiński Medieval iron axe from the area of Świdwin, Świdwin district	181
RECENZJE I OMÓWIENIA	
Paulina Romanowicz <i>Klasztor premonstratensów w Białobokach. Archeologia i historia</i> , red. Marian Rębkowski, Felix Biermann, Szczecin 2015	185
Ewa Górkiewicz <i>Dzieje Stepnicy</i> , red. Radosław Gaziński, Ewa Gwiazdowska, Maciej Szukała, Ryszard Techman, Szczecin 2014	187
Ewa Górkiewicz <i>Funkcje grodów w państwach wczesnośredniowiecznej Europy Środkowej.</i> <i>Spółeczeństwo, gospodarka, ideologia</i> , red. Krystian Chrzan, Krzysztof Czaplą, Sławomir Moździoch, Wrocław–Głogów 2014	189

Anna B. Kowalska <i>Wolin wczesnośredniowieczny, część 2, red. Błażej Stanisławski,</i> Władysław Filipowiak, Warszawa 2014. <i>Origines Polonorum, t. 7</i>	191
Bartłomiej Rogalski <i>Epoka brązu i wczesna epoka żelaza na Pomorzu. Z najnowszych badań i odkryć,</i> red. Mirosław Fudziński, Gdańsk 2015	193
Anna B. Kowalska <i>The Island in Żółte on Lake Żarańskie. Early medieval Gateway into West Pomerania,</i> red. Wojciech Chudziak, Ryszard Kaźmierczak, Toruń 2014	195
Agnieszka Kowalówka Piotr N. Kotowicz, <i>Topory wczesnośredniowieczne z ziem polskich. Katalog źródeł,</i> Rzeszów 2014. <i>Collectio Archaeologica Ressoviensis, t. 30</i>	197
Agnieszka Kowalówka Piotr Piętkowski, <i>Biskupstwo pomorskie jako początek biskupstwa kamińskiego,</i> Wrocław 2015	199
Agnieszka Kowalówka <i>Civitas Cedene. Studia i materiały do dziejów Cedyni,</i> t. 1, red. Paweł Migdalski, Cedynia 2014	201
Marta Kurzyńska Materiały do bibliografii archeologii Pomorza Zachodniego za 2013 rok. Suplement	203
Indeks nazw geograficznych za 2013 rok. Suplement	207
Marta Kurzyńska Materiały do bibliografii archeologii Pomorza Zachodniego za 2014 rok	209
Indeks nazw geograficznych za 2014 rok	249
KRONIKA	
Anna B. Kowalska <i>Civitas et urbs Szczecin. Projekt naukowy realizowany w Dziale Archeologii</i> Muzeum Narodowego w Szczecinie w latach 2012–2014	253
Krzysztof Kowalski <i>Archeologia Zamku Książąt Pomorskich w Szczecinie</i>	259

Agnieszka Kowalówka	
<i>Polska około roku 1000. Gniezno pierwszą stolicą oraz Pomorze u progu chrześcijaństwa.</i>	
Wystawy czasowe	265
Izabela Sukiennicka	
<i>Skarby z okolic Suchania. Wystawa czasowa</i>	269
Paweł Migdalski	
Sprawozdanie z działalności naukowo-edukacyjnej	
Stowarzyszenia Historyczno-Kulturalnego „Terra Incognita” za 2014 rok	277
Maria Danuta Wołągiewicz	
Początki w Szczecinie. Pamięci Ryszarda Wołągiewicza (19.06.1933–14.01.1994)	285

RECENZJE I OMÓWIENIA

Materiały Zachodniopomorskie, Nowa Seria
t. XI: 2014, z. 1: Archeologia, s. 185–186
ISSN 0076-5236

Paulina Romanowicz

Klasztor premonstratensów w Białobokach. Archeologia i historia,
red. Marian Rębkowski, Felix Biermann,
Szczecin 2015, 261 s., ISBN 978-83-63760-47-2

W latach 2003–2006 prowadzone były badania archeologiczne w Białobokach koło Trzebiatowa (obecnie dzielnica Trzebiatowa), gdzie w XII–XVI wieku funkcjonował klasztor premonstratensów. Wykopaliska zostały przeprowadzone przez Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk we współpracy z nieistniejącą już dziś instytucją Lehrstuhl für Ur- und Frühgeschichte Uniwersytetu w Greifswaldzie, pod kierownictwem Mariana Rębkowskiego i Felixa Biermanna. Ich wyniki opublikowano w wydanej na początku 2015 roku monografii.

Książka składa się z ośmiu rozdziałów, podzielonych na dwie części: źródła archeologiczne oraz studia. Całość poprzedza wstęp autorstwa M. Rębkowskiego, który dotyczy położenia geograficznego Białoboków, stanu badań nad znajdującym się tam w średniowieczu klasztorem i programu badań przeprowadzonych w latach 2003–2006.

W części dotyczącej źródeł archeologicznych poszczególne rozdziały zostały poświęcone różnym ich kategoriom. W rozdziale II, autorstwa Marka Dworaczyka i Mariana Rębkowskiego, omówiono układy stratygraficzne z 23 wykopów sondażowych oraz wykopów liniowych wykonanych w związku z instalowaniem sieci wodno-kanalizacyjnej we wsi. Wśród najciekawszych ustaleń wynikających z analizy odkrytych warstw i obiektów kulturowych należy wymienić lokalizację zabudowań klasztornych oraz przykościelnego cmentarza pod zabudową współczesnej wsi, jak również odkrycie funkcjonujących w średniowieczu i nowożytności cegielni oraz pracowni metalurgicznej.

Rozdział III, napisany przez M. Dworaczyka, dotyczy analizy ceramiki naczyniowej odkrytej w trakcie badań. W Białobokach – oprócz naczyń wykonanych w tradycji ceramiki wczesnośredniowiecznej (tzw. ceramika tradycyjna) i siwaków – zostały znalezione fragmenty naczyń kamionkowych i szkliwionych wypalonych w atmosferze utleniającej, o czerwonej barwie przełamu. Pozostałe zabytki ruchome omówiono w kolejnym rozdziale, napisanym przez Andrzeja Janowskiego. Znalazła się w nim analiza 972 przedmiotów wykonanych z żelaza i metali kolorowych (gwoździe, skoble, okucia, zawiasy, klucze, blaszki, sprzączki, pierścionki, igły i szpilki, dzwoneczek, szalka wagi, odważnik, klamry skutnicze, napastrzek, nożyce, noże, naczynia metalowe, podkowy, wędzidła, krzesiwo), ze szkła (szkło okienne, fragmenty naczyń), z kamienia (osełka, paciorki), bursztynu (paciorek), poroża i kości (stylus, kręgiel, okładzina). W osobnym, V rozdziale, autorstwa Mieszka Pawłowskiego, zostały omówione znaleziska numizmatyczne. Podczas badań w Białobokach odkryto kilkadziesiąt szkieletów, które poddane zostały analizie antropologicznej. Jej wyniki są treścią VI rozdziału monografii, napisanego przez Iwonę Teul, która określiła wiek i płeć osób pochowanych, ich wzrost, stan uzębienia oraz przeanalizowała widoczne na kościach zmiany patologiczne i ślady chorób.

Ostatnie dwa rozdziały książki znalazły się w części zatytułowanej *Studia*. Tekst Rafała Simińskiego omawia złożoną historię klasztoru premonstratensów w Białobokach na podstawie źródeł pisanych. Dowiadujemy się z niego, jak wyglądało życie codzienne zakonników oraz ich działalność duszpasterska. Rozdział VIII, napisany wspólnie przez F. Biermanna, M. Dworaczyka i M. Rębkowskiego, to podsumowanie i synteza wyników badań archeologicznych, zawierająca informacje na temat osadnictwa przedklasztornego, kontekstu przestrzennego i miejsca fundacji, rozplanowania i zabudowy klasztoru, cmentarza przykościelnego oraz funkcjonujących w pobliżu osad produkcyjnych. Książkę zamyka aneks z analizą materiałoznawczą przedmiotów wykonanych ze stopów miedzi oraz bibliografia. Wszystkie rozdziały zakończone są niemieckojęzycznymi streszczeniami.

Monografia poświęcona klasztorowi w Białobokach spełnia oczekiwania zarówno dociekliwych czytelników poszukujących danych szczegółowych, jak i amatorów historii, szukających informacji ogólnych. Jej niewątpliwą zaletą, ułatwiającą odbiór treści merytorycznych, jest bogata warstwa ilustracyjna, w której znaleźć można kolorowe zdjęcia, wykresy i mapy oraz tradycyjne rysunki zabytków, planów i profili wykopów.